



Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III. de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1691

Disc. XXV. Tudertina Censuum. Malè extinguens censum non servata forma in ipso instrumento censuali adjecta favore tertii, cujus cautela solam sortem principalem respiciat, An teneatur ad illa ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

principali vel ejus legitimo procuratori habenti facultatem recipiendi sortem, ac retrovendi censum ex deductis per *Gen. quass. 103. num. 23.* unde propterea stante absentia principalis, didicta prædicta fieri potuisset in eadem Urbe per diligentias, arque abque eo quod dictus principalis aliquam noticiam haberet, fors ad formam Bullæ Pii deponi debuisset in monte Pietatis, ibique diu otiosa remanere, quod verisimiliter dicendum est nolitum fuisse per dictum principalem virum diligentissimum, ac non solitum tenere pecunias otiosas, quæ præsumptio generaliter militat in quocumque Januense, ut advertunt *Rovit. conf. 103. num. 10. lib. 2. Et Rota dec. 594. num. 23. par. 5. rec. Et in Romana præsenformis cambiorum 30. Aprilis 1655. coram Dunozeo inter suas decif. 962. n. 7.*

Præterea dicebam, saltem negari non posse, satis probabiliter ex verbis mandati, ac observantia & aliis, de quibus supra, debitorem potuisse cum optima fide credere illum mandatarium, cum quo initus erat contractus, potuisse facere distractum, quod controversi non poterat, dum ex duabus prioribus decisionibus constabat idem Rotæ Tribunal id credidisse; Quo posito cum favorabilior sit causa liberationis, quæ benigniorem interpretationem recipere debet, exinde sequitur, solventem ex justo errore ac probabili credulitate ei, qui judicabatur habilis ad solutionem recipiendam, assequi liberationem, quamvis in stricto jure talis facultas non adesset.

Ut de solvente hæredi, seu Prælato putativo, vel simili latè post antiquiores ab eis allegatos *Ginrb. dec. 79 n. 20. Salgadin labyrinthi par. 2. cap. 9. num. 115. cum pluribus sequen. Rota apud Merlm. decif. 463. aliàs 374. par. 5. rec. num. 40. cum sequen.* Etm terminis magis proximis extinctionis census factæ cum eo, qui justè credebatur legitimus procurator in dicta *Avenionen. pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozeo inter suas dec. 786.*

Fortius, quia non agebatur de solutione facta ab ipso met principali debitore, seu voluntario ministro per ipsum deputato, quo casu dici potest sibi imputandum esse, cur minus diligens fuerit in investigando legitimam ac sufficientem facultatem ejus, quem sciebat non esse principalem creditorem, sed alieno nomine actum facere, dum agebatur de Ecclesia seu locupio peruecessè sub aliena legali administratione vivente, undè quando ejus administrator malè se gessisset, ita ut ageretur de concursu culpæ in utriusque partis mandataris & ministris, tunc in hujusmodi concursu condonandum potius videbatur culpæ Religiosi administrantis bona Domus Professæ, quam alteri, Tum quia culpa Mambillæ erat in committendo redolens dolum positivum, illa verò hujus Religiosi erat in omitendo; Tum etiam quia Domus Professæ contendebat de majori damno & præjudicio; Et demùm quia inæquali concursu; potior est conditio rei & debitoris agentis ad liberationem non gratuitam sed respectivam cum solutione verè sequuta, quam creditoris agentis ad condemnationem, ac duplicatam ejusdem debiti solutionem, cum rectè sibi objici possit, cur opera minus fidæ & dolosæ personæ uteretur, Atque excusabilis videatur dictus Religiosus administrator sequutus illius personæ fidem, quam idem creditor continuato plurium annorum spatio, ac in longè gravioribus negotiis generaliter probaverat.

Quamvis autem, reflectendo etiam ad veritatem, hæc viderentur convincentia, ita ut si de causa forensi, atque ignotis personis a geretur, pro hac parte omnino responderi deberit, Nihilominus quia sæpè pro-

deunt causarum resolutiones, Vel ex motivis & causis, de quibus *Aponi. decif. 34. in fin.* Vel ex aliis quæ ipsismet victorum Advocatis ignota, per judices excogitari solent, ut advertit *Rovit. decif. 49. num. 13.* Atque aliqua saltem de facto urgebat difficultas ob dicti Mambillæ decoctionem præfato actui proximam, ex qua Tribunal suspicionum concipere potuit de aliqua collusionè, qua five malè five benè conceptâ, satis durum est cum solis juris regulis ac propositionibus judices in propriam sententiam trahere; Hinc proindè me & aliis hujus partis Advocatis consulentibus, ad honestam concordiam devenitum est, qua mediante præsens controversia finem habuit; Undè edocemur, quàm periculosum sit cum solis decisionibus vel consiliis in consimilibus controversis in judicando vel consulendo procedere, cum frequenter resolutiones ex aliis ignotis probabilibus motivis prodeant, sed quia non expedit ea patefacere; idcirco ad resolutiones colorandas aliqua legalis conclusio prudentè adaptantur, malè tamen capiendæ pro determinatione generali attendenda in aliis causis, in quibus illæ circumstantiæ non concurrant; Ideoque in Decisionibus vel Consiliis ponderandus est totus casus, factaque comparatione omnium circumstantiarum hincindè, videndum est, an congruat actui seu controversiæ, ad quam allegantur, necne, adeo ut in applicatione totum consistat.

TVDERTINA CENSUS

PRO
BONAVENTURA COSPANO
CUM
ROSCETTIS ET ALIIS.

Casus varè decifus per Rotam

Malè extinguens censum non servatâ formâ in ipso instrumento censuali adjectâ favore tertii, cujus cautela totam sortem principalem respiciat, Anteneatur ad illa intersuria, ad quæ tertius actionem habet contra creditorem, cum quo census extinctus fuit.

S V M M A R I V M.

- 1 **F** Acti series.
- 2 **F** Conclusio ut extinctio facta non servata forma instrumenti super restitutione sortis vinculatæ non valeat, quando procedat.
- 2 **I** nvestmentum pretis rei emptæ pro cautela emptoris, an fiat de istius dominio sequuta evictione.
- 4 **E** mptori debentur etiam fructus pecunie solutæ evincere volenti rem emptam, evictionem præveniendõ.
- 5 **E** quitas l. curabit habet locum etiam favore emptoris.
- 6 **C** ensus malè extinctus fingitur durare Et vivus etiam pro cursu fructuum favore tertii.
- 7 **D** e damnis Et interesse debitis etiam pro censu, pro quo alias non currant fructus.

DISC,

DISC. XXV.



ANTONIUS Cospanus auctor Bonaventurae, de anno 1603. emit à Paulo Petto Accursio quaedam terras pro pretio scutorum 940. ex quibus ex pacto investiti fuerunt scuti 509. in annuo censu scutorum 40 imposito per Nicolaum Roscettum ad favorem venditoris, cum pacto adjecto pro cautela emptoris, ut in casu extinctionis requiri deberet ejusdem emptoris vel suorum presentia & consensus, ad effectum, ut pecunia denuò investiretur loco emptoris pro evictione; Cumque de anno 1611. tractum esset iudicium super dictis terris, emptor litem denunciavit, non solum heredibus venditoris praemortui, sed etiam Roscetto censu impositi, curando etiam ad abundantiam cautelam sibi per iudicem inhiberi, ne forte & fructus irrequisito ipso emptore solveret; Verum hoc non obstantibus de anno 1620. ad extinctionem per actum retro similem restitutionis sortis cum integram solutionem fructuum processum fuit, unde propterea emptor, qui imminuentem evictionem praeveniendo, ut illam evitaret, scuta 700. solverat, de anno 1648. pro ejus reintegr. ratione obtinuit ab A. C. contra dicti Roscetti hereditatem & bona mandatum executionis, tam pro sorte quam etiam pro fructibus usque tunc decursis, perinde ac si census extinctio sequuta non esset; Verum commissa per Signaturam causa appellantis in *Rota coram Taja*, cum clausula, *Si quid exequendum*, sub die 14. Februarii, 1659. resolutum fuit mandatum esse exequendum, non ad effectum solvendi sed deponendi, deinde vero reproposita causa sub die 9. Martii 1664. reformata fuit prior decisio, decernendo dicti mandati executionem pro sorte principali tantum ac fructibus decursis à die sequenti seu inhibitionis usque ad diem extinctionis, non autem ab inde citra, atque in hac posteriori resolutione permissum fuit in alia propositione sub die Maii 1685. ex eo fundamento, quod post census extinctionem ad formam Bullae Piaenae jam sequutam, nulli currunt amplius fructus, qui deberi non possunt ex censu jam extincto, ac amplius in rerum natura non extante.

Nil refragante invalida extinctione ob non servatam legem in ipso contractu favore tertii adjectam, ob cujus spectum actus habetur pro infecto juxta decisionem in *Romana fructuum census* 22. Junii 1646. & 30. Maii 1653. coram Cerro, de quo in *Romana fideicommissi de Albornis disc.* 23. quoniam dicunt posteriores decisiones, id rectè procedere, ubi cautela respicit ipsius census dominium, atque ille tertius, cujus favore adjecta est, futurus sit dominus, ut est in casu dictarum decisionum, in quo agebatur de censu spectante ad fideicommissum, liberè non extinguendo, cum haerede gravato vel fideicommissi possessore; Secus autem ubi ius tertii est ratione crediti, & pro cautela pretii consistentis in sola sorte principali, quia tunc sufficit istam remanere salvam cum condemnatione debitoris ad iteratam solutionem, perinde ac si impleta lege contractus, eadem fors tunc depositata fuisset, hoc enim impedire non poterat facultatem extinguendi cum directo, ac aliàs libero censu domino & creditore.

Et quamvis alter doctus ac senior Advocatus pro hac eadem parte scribens, praetenderet quod factio casus evictionis, investimentum praedictum transisset in dominium emptoris, pro cuius cautela illud factum erat, unde propterea ex tunc ad eas tanquam domini favorem fructus currere ceperint, allegando in id au-

toritatem *Gizzarell. dec.* 29. num. 19. Attamen hoc motivum cum iustitia fundamento rejectum fuit, ut potè nullam habens probabilitatem, casus enim *Gizzarell.* est diversus, ut ex lectura, atque in praesenti emptor pro evictione passa remanebat solum creditor quantitas, species verò empti ex pretio pro cautela emptoris dicitur de dominio venditoris, cujus commodo vel incommodo accedit augmentum vel diminutio, ut in specie confirmis investimenti habetur *dec.* 232. par. 8. rec. & non temel sub tit. de fructibus ad materiam Bullae Baronum super illis investimentis, quae fiunt per creditores in loca Montium, quoties dare nolunt vel non possunt cautionem de non restituendo prioribus & posterioribus, vel in casu evictionis &c.

Quare in ultima praesertim disputatione, in qua ob alterius verè insignis Advocati obitu solus scribebam, duas constituebam inspectiones. Unà circa creditum Cospani emptoris cum Accursio venditore, ac principali debitor evictionis, quid scilicet consequi deberet, an solum summam de proprio solutam evincenti, ut evictionem evitaret, vel aliquid plus; Et secundò, posito isto credito etiam pro fructibus in ea summa, pro qua mandatum relaxatum fuerat, an pro eo actionem haberet contra censuarium tanquam debitorem debitoris.

Quoad primam, cum pecunia soluta evincenti vix habeat verè evictionis, seu fingatur pretium solutum te non habita ad *text. in l. si servus venditur §. cum igitur ff. de evict.* cum concordantibus plenè deductis *de off. 337. & 390. par. 3. recentior.* ac habetur in sua materia sub tit. de empti. & venditi praesertim in *Romana Salviani pro Duca Bonello*. Exinde resultare dicebam, non solum debitum in sorte principali pro ea summa, quae evincenti soluta fuerat (in quo casu erat extra controversiam, ac firmatur in causae decisionibus) sed etiam in fructibus recompenlativis, qui in iudicio evictionis reficiendi sunt, ut per *Lootar. de usur. quest.* 36. n. 16. & *qu. 56. n. 16* & supponitur apud *Burrat. dec.* 240. n. 9. Et in terminis specialibus fructuum illius pecuniae, quae per emptorem praeveniendo evictionem soluta est evincere volenti *Fab. de Ann. cons.* 17. n. 17. ubi dicit ita decisum per Sac. Consilium; Et generaliter quod aequitas *leg. curabitur C. de actio. empti* procedat etiam favore emptoris *Sard. cons.* 101. n. 26. in fine. *Magon. dec.* *Lucon.* 17. n. 31. & 34. *Duran. dec.* 34. n. 32. *Greg. & Add. dec.* 347. n. 7. & 18. *Lootar. de usur.* q. 27. n. 54. cum seq.

Firmato igitur credito emptoris contra venditorem, etiam in fructibus recompenlativis, ita ut contra ipsam principalem si adessent bona, non dubitaretur de mandati executione, Dicebam, etiam cum aliquo sensu veritatis, pro eisdem actionem competere contra dictum debitorem censuarium, non tanquam directum debitorem fructuum census, sed tanquam ad damna & interesse ob non servatam legem contractus, perinde ac si census duraret, atque debitor fructus non solvisset, quoniam etiam in odium malefacientis actum, ille habendus veniat pro infecto, ex iis, quae in his specialibus terminis extinctionis census factae (praeter lege conventionis adjectae pro jure & interesse tertii) habentur in allegata *Romana fructuum census coram Cerro*, ubi allegatur *Gratian. dist. 45. num. 28. & sequen. Cenc. de Cens. qu. 59. num. 37. & ceteri*, sequitur exinde, quod sicuti si census duraret ac extinctus non esset, auctori competere haec actio contra censuarium ad fructus decurios, sive etiam idem actor de illis reintegrari potuisset de sorte per dictum debitorem restituta, quam curasset illicò investiti in alios census vel effectus fructiferos, ita ad haec teneri debere ex eisdem rationibus, ex quibus in allegatis decisionibus coram Cerro favore succes-

foris in fideicommissio contra debitorem non solum decernitur debitum fortis principalis, sed etiam illud fructuum à die petitionis; Et licet in hujus causæ decisionibus dicatur casum esse diversum, cum fideicommissarius succederet in censibus hereditariis jure dominii, Attamen videtur parum tuta responsio, cum proportionabiliter eadem ratio utrique casui conveniat, unde propterea dictæ decisiones attendendæ videbantur potius in ratione quàm in dicto, cujus tamen contrarium ex moderni sæculi malo fato semper servatur.

Dupliciter enim dicebam emptorem hujusmodi actionem ad damna & interesse habere contra talem censuarium, quia dupliciter deliquerat, spernendo scilicet legem contractus, ac alteram legem præcepti judicialis, quarum utraque de per se sufficit ad annullandam solutionem aliàs factam ac fingendam eam tanquam infectam, Primò quia si pecuniam deposuisset, ac tertium interessatum irerpellasset, ut tenebatur, iste illicd procurasset pecuniam investiri, ut ita ex fructibus investimenti de suis fructibus recompenfatis reintegrari posset, seu illum sibi deliberari. Et secundò probabilius, quia idem emptor justè credens censum adhuc durare, ac sciens debitorem tanquam specialiter inhibitum à judice non posse solvere fructus, ita se credidit tutum atque neglexit ab aliis venditoris bonis se reintegrare, seu alias diligentias adhibere; Et sic stant simul, censum attendita veritate extinctum esse, atque nullos fructus deberi tanquam census, & tamen eosdem fructus deberi per fictionem tanquam damna & interesse; Ad instar eorum, quæ pluries hoc tit. habentur de fructibus census impositi super fundo incapaci, vel post illius evictionem cum similibus, quoniam illi deberi non possunt per veritatem, qua attendita nullus adest census, sed bene debentur per fictionem tanquam damna & interesse, cum hac differentia in casu præsentis controversiæ, quod hujusmodi damna & interesse non debentur ad eandem rationem, ad quam fructus census conventi fuerant, ut in dictis aliis casibus, sed solum ad illam rationem, quam fructabat ipsa res empta, quæ frequentius solet esse minor, ut in præsentis de facto erat, & ad quam proportionem fructuum ipsius rei venditæ taxari solent fructus recompenfativi, ac ita debitor relevebatur, nam fructus census erant ad rationem octo. pro centenario, & hujusmodi fructus recompenfativi seu damna & interesse petebantur ad solam rationem quinque juxtà taxam legalem desumptam ex glos. in auth. perpetua Cod. de Sacrosanct. Ecclesi. quoties de contraria veritate non constat, ut pluries habetur de hujusmodi fructibus recompenfatis sub tit.

de usuris

**

*

CAMERINEN.

CENSUS

PRO

HIERONYMO MELIORATO

ET CONSORTIBUS

CUM

GINNESIO PETRELLA.

Casus disputatus coram A. C. incertus
est exitus.

An & quando depositum fortis principalis dicatur bene vel male factum pro extinctione census, ita ut ejus periculum cedat damno debitoris, vel respectivè creditoris.

SUMMARIUM.

1. Acti series.
2. F. Circa disidiam an habeamus certam formam, & quid sufficiat ut dicatur bene facta.
3. Quid circa depositum fortis restituenda.
4. Deponere non est solvere, & quando debitor deponendo liberetur.
5. Depositum male factum validatur per rati habitationem.
6. Quando etiam sine contumacia rectè deponatur.
7. Extinguens censum cum Tutore vel Prelato, an consequatur plenam & tutam liberationem.

DISC. XXVI.



Dorotheus Rotellus debitor ejusdem census consignativi per ipsum impositi ad favorem Ecclesiæ, cuius erat Rector Ginnesius Petrellus, prædium vendidit Blanchino sub conventionem, ut pretium erogari deberet in extinguendis ejus debitis, inter quæ aderat iste census, unde propterea idem Dorotheus disidiam fecit præfato Petrello Rectori in forma, sed in fine bismestris per Constitutionem Pianam præscripti, non citavit juxta consuetam formulam ad recipiendum statuta die & hora solutionem, eoque non comparente vel non curante illam recipere ad videndum mandari deponi, cum solum de facto pecunia deposita fuisset penes montem Pietatis Terræ Sancti Ginnesii, de quo erant pattes; Quo deposito sequuto, illoque dicto Rectori intimato, ejusdem montis officialis de dictis pecuniis deposuit eas mutuando sub usuris per mutuatarium præfato Rectori præstandis loco illorum fructuum, qui aliàs percepit debuissent ex censu, in quem eadem pecunia investiri deberet, prout de facto per aliquod tempus mutuatarius solvit dictas usuras officiali montis, qui eas solvit dicto Rectori; Sequuta verò dicti officialis morte forsan non solvendo, delectoque etiam minus idoneo mutuatario, Hinc Rector prædictus pulsare cœpit debitorem census, seu Melioratū ejus successorē, vel honorū possessore, prætendendo quod ob disidiam seu respectivè depositum